

Economist român de la Paris: „Șantajul energetic al Rusiei nu a funcționat în UE, în ciuda previziunilor catastrofale“

Remus Florescu

Sebastian Buhai, unul dintre puținii economiști care au susținut stoparea importului de gaz rusesc la începutul războiului, explică de ce economia UE supraviețuiește foarte bine fără gazul rusesc, în ciuda previziunilor catastrofale venite dinspre Kremlin.

Germania nu mai primește gaz din Rusia, în condițiile în care avea dependență de 55%. Shutterstock

Economistul Sebastian Buhai, cercetător la Paris și Stockholm, explică pentru „Adevărul” cum a evoluat piața energetică a Europei de la începerea războiului din Ucraina și de ce nu s-a petrecut „catastrofa” prevăzută de unii „specialiști” utili Kremlinului.

Buhai a fost unul dintre cei care de la început a susținut necesitatea unui embargo masiv pe energia rusească, cerând chiar oprirea totală ai importului de gaz rusesc.

La acea vreme, unii economiști și politicieni au privit această perspectivă ca pe un dezastru iremediabil. La circa un an de la acele momente dificile, realitatea a dovedit că „specialiștii” care prevedeau dezastre au greșit.

O țară care la începutul anului trecut importa din Rusia peste 50% din gazul consumat a ajuns, acum, să nu mai folosească gaz rusesc. Oamenii nu au murit de frig în case și economia nu a intrat în colaps. Sebastian Buhai ne explică ce s-a întâmplat.

„Prețul gazului a ajuns de la 25 euro/MWh la peste 330 euro/MWh”

ADEVĂRUL: Într-un interviu pe care ni l-ați acordat în luna martie a anului trecut spuneți, citând mai multe surse, că țările comunității europene plătesc în fiecare zi 1 miliard de euro pentru gazul și petrolul din Rusia, și că o sancțiune care ar avea impact mare asupra războiului ar fi stoparea acestor importuri. Se pare că ajungem în această situație, dar nu că efect al intenției țărilor din UE, ci ca șantaj din partea Rusiei. Care erau așteptările decidenților europeni și ale celor ruși în primele luni de război?

SEBASTIAN BUHAI: Să ne amintim că după creșterea tensiunilor/incertitudinilor privind importul energiei din Rusia de anul trecut (înainte de invazia din februarie anul trecut, UE depinzând cam în proporție de 40% de această sursă de energie), avertismentele privind posibilitatea concretă a recesiunilor în țările UE, abia sau doar parțial ieșite din criza pandemică, coroborate cu temerile privind lipsa proviziilor energetice pentru iarnă, au determinat creșterea bruscă, enormă a prețului energiei în Europa, prețul gazului ajungând de exemplu de la 25 euro/MWh la peste 330 euro/MWh în august.

Pe acest fond, surprinzător de mulți (între cei de la care totuși se aștepta mai multă rațiune / conștiință / leadership...) s-au pierdut efectiv cu firea, să zic așa, declarând repetat că UE-ul efectiv se sinucide menținând sau intensificând sancțiunile împotriva Rusiei, fiind pregătiți să dea de pământ cu moralitatea deciziei de a ajuta Ucraina, când costul acestui ajutor ajunge atât de mare.

Între cele mai defavorabile scenarii imaginate, ministrul economiei german (precum și alții din guvernul Germaniei) a avertizat despre opriri industriale catastrofale, lanțuri de aprovizionare distruse, șomaj în masă etc. De cealaltă parte, Medvedev și alții din conducerea Rusiei au declarat, cu nedisimulată bucurie, că europenii evident că vor îngheța la iarnă, pentru că nu s-au gândit la consecințe înainte de a acorda sprijin Ucrainei și a sancționa Rusia.

De ce nu a intrat economia UE în colaps

- Care erau așteptările economiștilor care au analizat situația?

Din fericire, nu toată lumea a devenit irațională în acele momente. De exemplu, au existat destui economiști, plus alți cercetători sau oameni de știință, jurnaliști cu un raționament ceva mai sofisticat, și da, chiar unii politicieni care au știut de cine să asculte/ cu cine să se consulte, care au văzut lucrurile diferit. Inter alia, în câteva interviuri tot aici în „Adevărul“ (de exemplu, să amintesc acum doar [unul](#) dintre ele), dar și în alte [părți](#), am spus clar și răspicat, de mai multe ori, că estimările economice cele mai convingătoare, solide (și din punct de vedere al teoriei economice pe care erau bazate, și din punct de vedere empiric), ar fi că substituția energiei importate din Rusia este posibilă într-o proporție mult mai mare decât ar crede unii. Iar acest fapt împreună cu o strategie clară și comunicare pentru populație privind necesitatea reducerii cererii și consumului energetic la nivelul fiecărei firme și gospodării, ar putea foarte bine, chiar în scenariile cele mai pesimiste - și asta e foarte important! - să determine trecerea peste iarnă și fără gazul/ petrolul rusesc.

Cu alte cuvinte, am fost între cei care de la bun început au susținut chiar un embargo total pe energia din Rusia (și mult înainte că Putin să încerce să folosească asta ca tehnică de „blufare”, pentru a întoarce națiunile UE una împotriva celeilalte și a distruge solidaritatea acestora/ convergența lor în privința sancțiunilor contra Rusiei și sprijinului acordat Ucrainei), în ideea că acest lucru este posibil din punct de vedere economic, evident nu fără costuri, însă fără consecințele negative enorme imaginate de unii și de care Rusia dorea să se folosească.

Așadar, admitând că situația așteptată era destul de gravă, iar costurile economice ale războiului pe plan energetic (cel care ne afecta pe toți în mod direct) nu erau deloc de ignorat, ideea economiștilor care au analizat în detaliu această problemă era că economia UE (inclusiv cea a Germaniei, despre care s-a discutat cel mai mult în acest context) are potențialul să reziste și să se adapteze.

Adaptarea economiei UE

- Explicați-ne, pe scurt, cum a reușit economia UE să se adapteze?

Tocmai pentru că era de așteptat ca mecanismul prețului crescut și stimulentele induse ca atare să funcționeze și să determine reducerea consumului/ cererii, pe de o parte, și substituția energiei importate din țara beligerantă în lanțurile de aprovizionare oriunde este posibil, pe de altă parte; și deci că o raționare impusă / sau privare totală de energie să fie puțin probabilă; între altele, toate astea le vedeam ca implicând recesiuni minore în câteva dintre țările membre ale UE, dar asta doar în scenariile cele mai sumbre - un cost infinit mai mic decât acela de a asista de pe margine la distrugerea Ucrainei (și la autodistrugerea noastră, pe termen lung...).

- Ce s-a întâmplat de fapt, care a fost evoluția ulterioară a situației?

Ei bine, după războaiele energetice din vară, toamna anului trecut deja a adus mai degrabă ușurare decât amplificare a fricii, exact după așteptările economiștilor menționate anterior.

Ca o primă reacție, mare parte din guvernele europene au amortizat lovitura pentru gospodării și companii, cu planuri de a cheltui până la 3% din venitul național pe subvenții pentru energie (conform estimărilor thinktank-ului Bruegel).

Din păcate, nu toate aceste planuri au fost făcute cu cap. Dacă răspunsul consumatorilor corporativi și privați în reducerea cererii nu ar fi fost mult mai puternic decât mulți au anticipat, s-ar fi aruncat foarte mulți bani absolut degeaba și potențial cu efect contrar celui preconizat - cel puțin în unele din țările UE. Pe scurt aici, ideea principală la aceste tipuri de politici de sprijin este că ne gândim la atenuarea dificultăților cu care se confruntă consumatorii de energie, dar fără a distruge stimulentele.

Mult mai important în acest context, conform așteptărilor multor economiști a reieșit / s-a confirmat că stimulentele funcționează..., adică prețurile mult mai mari încurajează gospodăriile și companiile să-și reducă substanțial consumul de gaze și să găsească alternative la aprovizionarea energetică din Rusia, la costuri relativ scăzute - arătând că economiile europene a fi mai reziliente decât s-a crezut...

Pe parcursul întregului an trecut, cererea de gaze în UE a fost cu 12% mai mică decât media din perioada 2019-2021, estimează același think tank Bruegel. Ca una dintre consecințe, la începutul acestui an, instalațiile europene de stocare a gazelor erau de exemplu pline într-o proporție de aproximativ 85%, comparat cu o medie de 70% în aceeași perioadă a anului în ultimii 5 ani. În același timp, prețul spot al gazelor naturale a scăzut cu peste 75%, ajungând la 75 euro/ MWh la început de ianuarie și aproximativ 55 euro/ MWh acum.

Șantajul energetic al Rusiei nu a funcționat

- Putem spune că șantajul energetic al Rusiei nu a funcționat?

Da, cu alte cuvinte, șantajul / arma energetică a Rusiei nu a funcționat deloc în UE, cel puțin până acum. De menționat aici că alte sancțiuni UE contra Rusiei au intrat în vigoare chiar în aceste zile. De exemplu, 5 februarie a fost data începerii embargoului Uniunii Europene (UE) asupra produselor petroliere rafinate din Rusia, la

două luni de la intrarea în vigoare a celui privind țițeiul. Deci unele efecte inflaționiste la nivel de piață energetică se mai pot produce - însă având în vedere precedentul, cu probabilitate mare ele vor fi fără impact major la nivel agregat și categoric fără un impact catastrofal; efectele se vor distribui însă în mod inegal și clar vor trebui atenuate eventual prin sprijin pentru cele mai afectate gospodării/ firme).

Cum a scăpat Germania de gazul rusesc

- Ce fel de exemple concrete din țările membre UE am putea da aici?

Haideți să ne concentrăm pe mult-discutata Germanie, cea mai mare economie UE - unde, înainte de război, Rusia a furnizat 55% din necesarul consumului de gaz. Ei bine, nemții au reușit să folosească cu 14% mai puțin gaz în 2022 decât au făcut-o, în medie, în 2018-2021.

Au fost înregistrate scăderi enorme ale consumului de gaze de către firme și gospodării practic pe toată perioada iernii (pe la mijloc de noiembrie era o scădere de până la 40%, dacă luăm în considerare toți agenții economici).

În același timp, se înregistrează doar o scădere mică a producției industriale (doar - 0,2% PIB din octombrie până în decembrie, cu prognoza pentru PIB din 2023 înainte mult îmbunătățită), absolut contrar proiecțiilor catastrofale ale unor magnați din mediul corporativ sau ale unor decidenți care în mod repetat s-au transformat în „cassandre” (preotese ale dezastrelor - n.r.), pentru că, conform așteptărilor economiștilor, marile companii au reușit să substituie importurile energetice folosite în producție.

Aici exemplele sunt foarte concrete - ca, de exemplu, BASF, Mercedes Benz, Audi, să menționez doar trei dintre firmele mari, toate reușind să înlocuiască relativ rapid, de exemplu până pe la mijlocul lunii noiembrie, între 15 și 50% din input-ul bazat pe gaze cu cel bazat pe alte surse energetice.

De fapt, la nivel agregat, evoluția ponderii gazului rusesc în consumul total de gaz în Germania e absolut fascinantă, în septembrie 2022 fiind practic eliminată *total* - puteți vedea aici de exemplu un grafic cu evoluția ponderilor de gaz rusesc (și de orice altă origine) în consumul energetic din Germania, între ianuarie 2021 și decembrie 2022.

Acum Germania are rezervoarele de stocare a gazului pline într-o proporție de 80%, de peste două ori mai mare decât cea la acest moment anul trecut. Chiar dacă prețurile ridicate ale gazului și-au lăsat amprenta asupra industriei germane, pagubele au fost mult mai mici decât cele anticipate în scenariile sumbre.

De exemplu, în martie anul trecut în acest interviu tot în [Adevărul](#) spuneam, bazat pe un studiu al unor colegi economiști germani, că într-un scenariu absolut negativ costurile economice ar crește la aproximativ 2-2,5% din PIB în Germania, dar situația e de fapt mult mult mai optimistă în prezent, inclusiv părănd că recesiunea ar fi total evitată în Germania în 2023, de fapt.

Germany's natural gas

The origins of Germany's natural Gas, %

EEAGLI

Germany's natural gas

The origins of Germany's natural Gas, %

Raportul anual al BDEW - Asociația Federală de Energie și Managementul Apei Germania

Pe de altă parte, Suedia a devenit de fapt cel mai mare exportator de energie al Europei în 2022, vânzând 20% din producția sa în străinătate (în parte datorită creșterii rapide a proporției de energie generată prin eoliene; energia eoliană este acum a treia cea mai mare sursă de energie electrică a Suediei și este programată să se extindă în continuare). Același lucru s-a întâmplat și în celelalte țări nordice, de exemplu capacitatea de energie eoliană a Finlandei a crescut cu un remarcabil 75% în 2022.

Planurile de extindere a producției de energie din surse regenerabile au fost, de fapt, accelerate radical de criza energetică din toate cele trei țări nordice, energia eoliană și solară de pe uscat sunt estimate acum să se dubleze până în 2030. Nu este deci de mirare că țările nordice au avut mare succes în reducerea consumului de gaze în general, Danemarca reducând cererea totală cu aproximativ 25%, Suedia - cu peste 35% și Finlanda - cu peste 45%.

Aspectele negative, inerente

- Care ar fi unele din aspectele negative?

Există, totuși, evident, consecințe foarte negative ale crizei energetice - și din unele perspective am regresat mult. Din lipsa spațiului, mă voi limita doar la două dintre ele.

De exemplu, un an de stres sub șantajul energetic al Rusiei și de încercări de găsit alternative energetice nu a avut cum să facă Europa mai verde în ansamblu, nici acum, nici în expectanță (cel puțin nu pe termen scurt și mediu), deși am menționat mai sus exemplul super pozitiv, însă din păcate unic, al țărilor nordice în această direcție.

De exemplu, în Polonia (și similar și în alte țări central și est-europene din UE), criza energetică a însemnat o încetinire și chiar o anulare a planurilor de a elimina treptat combustibilii fosili (am avut pe această temă o intervenție tot în „Adevărul“, cu un an în urmă, moment în care nimeni nu se gândea la brusca invazie rusă din Ucraina care a urmat, și toți, bun, mai puțin în România..., aveam oareșice speranțe în aplicarea ambițioasă / conștiincioasă a [Green Pact](#)-ului UE).

Mai există un alt aspect extrem de negativ (și făceam deja aluzie la asta și când am discutat mai sus de măsuri de sprijin întreprinse de guvernele UE), chiar dacă, din fericire, nematerializat exact în acea formă (cel puțin nu până acum). Asta ține însă și de strategii guvernamentale eficiente pentru viitor, vezi și situația descrisă mai sus în care unele sancțiuni embargo-uri împotriva Rusiei au fost aplicate chiar acum, foarte recent (i.e., embargo-ul pe petrolul rafinat în 5 februarie la nivel de UE).

Astfel, guvernele europene erau programate / pregătite să cheltuiască 500 miliarde de euro în 2023 la un moment dat (din fericire, reacția enormă a cererii, cu reducerea actuală mult peste așteptări a consumului energetic, ne-a salvat, cel puțin momentan) - și nu atât pentru a supraalimenta extinderea surselor regenerabile sau pentru a crește eficiența lor ci, prin introducerea plafoanelor de preț în perioada penuriei, pentru, de facto, subvenționarea cererii de energie. Adică ceva ridicol!

Lecțiile de învățat

- Care sunt lecțiile pe care trebuie decidenții din UE și din țările Uniunii să le învețe din această criză energetică?

Din acest punct de vedere, lecțiile care trebuie învățate și repetate ad infinitum de către cei care decid la nivel UE sau la nivel de țară UE sunt:

1. Da, este absolut esențial a susține gospodăriile și firmele în fața creșterii neprevăzute/ enorme a prețurilor la gaze, dar nu toate gospodăriile și firmele au nevoie de acest ajutor în aceeași măsură; cel mai mare efort/ cea mai mare prioritate trebuie acordate pentru gospodăriile și firmele cele mai dezavantajate economic în urma unui asemenea fenomen;
2. Ca regulă de bază, acest sprijin ar trebui să se facă prin intermediul transferurilor care nu sunt în mod direct legate de consumul energetic individual, și care păstrează deci aspectul stimulant al reducerii așteptate a consumului în fața prețurilor crescute (o propunere bună din acest punct de vedere, după cum a fost deja menționat și în unele analize ale unor colegi economiști germani, a fost cea a „comisiei pentru gaz” din Germania, unde ideea a fost să nu se facă subvenții de preț / plafonare, ci transferuri forfetare și compensarea aceasta să fie pe baza consumului istoric de energie).

Economistul Sebastian Buhai. FOTO: Arhivă personală

Cine este Sebastian Buhai

Clujean de origine, Sebastian Buhai este în prezent cercetător științific asociat la Swedish Institute for Social Research (SOFI) al Universității din Stockholm și cercetător științific invitat la Centre pour la Recherche Économique et ses Applications (CEPREMAP) în Paris. A efectuat anterior stagii de cercetare la alte universități și instituții de prim rang din Europa sau SUA, inter alia Einaudi Institute for Economics and Finance, Northwestern University, Chicago Federal Reserve Bank, Aarhus University, VU University Amsterdam, University College London.

Deține un Doctorat în Economie (Ph.D. în Economics) de la Erasmus University Rotterdam/ Tinbergen Institute, un Masterat de Cercetare în Economie (M.Phil. în Economics) de la Tinbergen Institute, și două Licențe obținute simultan, în Științe Exacte - Matematică și Fizică Teoretică (B.Sc. in Sciences), respectiv în Științe Sociale - Drept, Economie, Științe Politice (B.A. in Social Sciences), de la University College Utrecht, Utrecht University. Între interesele de cercetare actuale se numără Economia Pieței Muncii, Economia Industrială, Microeconometria.

Rezultatele cercetării sale sunt publicate în reviste științifice de top mondial, precum Econometrica sau Journal of Business and Economic Statistics. A câștigat prin competiții internaționale granturi de cercetare în valoare de peste 450.000 euro, inclusiv un "Marie Curie International Outgoing Fellowship" al Comisiei Europene la Northwestern University și Aarhus University, avându-l ca mentor pe Dale Mortensen, Laureat al Premiului Nobel în Economie.

Sebastian Buhai poate fi urmărit pe [twitter](#) și/sau pe [blogul său](#).